

ТАРАБРІН
Олексій Євгенович
д-р с.-г. наук, проф.,
Державна наукова
сільськогосподарська бібліотека
УААН
(м. Київ)

ПОШУК, НАКОПИЧЕННЯ ТА ОБРОБКА НАУКОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ В ДНСГБ УААН

Загальним напрямом розвитку всіх країн на сучасному етапі є формування інформаційного суспільства. Головна умова його побудови, — це наявність інформаційних ресурсів, які накопичувалися у всі часи в бібліотеках.

Зараз в світі простежується тенденція перетворення бібліотек в інформаційні центри. Цьому сприяють, перш за все, комп'ютеризація бібліотек, впровадження нових інформаційних технологій і зростаюча активність використання ресурсів.

Общим направлением развития всех стран на современном этапе является формирование информационного общества. Главное условие его построения, — это наличие информационных ресурсов, которые накапливались во все времена в библиотеках.

В настоящий момент в мире прослеживается тенденция превращения библиотек в информационные центры. Этому способствуют, прежде всего, компьютеризация библиотек, внедрения новых информационных технологий и растущая активность использования ресурсов.

General direction of development of entire countries on the modern stage is forming of informative society. Main condition of his construction is the presence of informative resources which accumulated at all times in libraries.

Presently in the tendency of transformation of libraries is the world traced in informative centers. Computerization of libraries, introductions of new information technologies and growing activity of the use of resources, is instrumental in it, foremost.

Важливе значення має завдання забезпечення наукових досліджень зручною для сприйняття інформацією про найважливіші наукові досягнення, отримані у минулому. Розвиток системи збору, обробки, зберігання, ефективного пошуку і передачі інформації, заснованій на використанні найсучасніших методів і засобів (у першу чергу обчислювальної техніки), є надзвичайно актуальним.

Методи інформатики успішно застосовуються для створення ефективних інформаційних систем і складають основу для автоматизації наукових досліджень, проектування, різних виробничих процесів у сільському господарстві.

У даний час сформувався поняття інформатики як важливої галузі наукового знання, що включає декілька наукових дисциплін, пов'язаних із проблемою спілкування людини з ЕОМ, із створенням комп'ютерних систем.

У інформатиці можна виділити ряд напрямів: технічний (інженерний), пов'язаний із створенням обчислювальної техніки і різноманітних автоматизованих інформаційно-пошукових систем; програмний, пов'язаний із забезпеченням обчислювальної машини програмами, що дозволяють реалізувати на ній завдання, що вирішуються користувачами; алгоритмічний, пов'язаний з розробкою алгоритмів вирішення різних теоретичних і практичних завдань і змістом так званих баз і банків даних.

Розробка, створення і використання інформаційних систем для забезпечення широкого круга споживачів інформацією про досягнення науки і техніки, вирішення економічних і управлінських завдань — важливий розділ сучасної інформатики. При цьому термін «інформатика» може використовуватися для визначення, як відповідної наукової дисципліни, так і пов'язаної з нею області діяльності. Саме такий підхід мається на увазі при використанні ряду споріднених термінів: загальнодержавна система обробки і передачі інформації, державна система науково-технічної інформації, система інформаційного забезпечення учених і фахівців та ін. Зазвичай ці терміни позначаються поняттями «інформаційна система» і «система інформаційного забезпечення».

Найважливішим компонентом системи інформаційного забезпечення є нова науково-технічна інформація про оригінальні ідеї, наукові результати, факти і так далі. При цьому завжди існувала проблема «адресності», суть якої полягає в тому, щоб ця інформація своєчасно доставлялася саме тим користувачам, для яких вона представляє безпосередній інтерес. Система

наукової комунікації почала оформлятися як самостійна система, відповідальна за зберігання і розповсюдження наукових відомостей і знань. Активно розвивалися видавнича справа бібліотеки, а пізніше — реферативні, інформаційні і консультаційні служби.

Бібліотеки почали активно використовувати в своїй роботі останні досягнення науки і техніки і, перш за все, ЕОМ (і відповідні системи пам'яті), об'єднані з сучасними засобами зв'язку.

У даний час співіснують різні системи наукової комунікації. Частина з них реалізована в традиційній формі через інформаційні центри і бібліотеки, інша частина через мережі даних.

За таким (змішаним) принципом організована, зокрема, доставка інформації користувачам у Держаній науковій сільськогосподарській бібліотеці Української академії аграрних наук.

Кожен користувач зазвичай висуває свої специфічні вимоги до інформаційної системи, його вимоги строго індивідуальні. Проте з погляду раціонального створення інформаційних систем можливих споживачів доцільно розділити на чотири категорії, пов'язані з проведенням наукових досліджень; розробкою і проектуванням нової техніки; з ухваленням управлінських рішень; вирішенням планово-управлінських завдань (визначення народногосподарських пропорцій, розробка планів, встановлення перспектив розвитку і т. д.).

Приведене розділення споживачів по категоріях умовно і дозволяє зрештою краще сформулювати вимоги до конкретних інформаційних систем і тим самим підвищити ефективність інформаційного забезпечення різного роду кінцевих споживачів.

Наукові документи і видання, що характеризують інформаційні ресурси й інформаційні продукти з кількісного боку — є науковий документ, під яким розуміється матеріальний об'єкт, що містить науково-технічну інформацію і призначений для її зберігання і використання.

Залежно від способу представлення інформації розрізняють документи: текстові (книги, журнали, звіти і ін.), графічні (креслення, схеми, діаграми),

аудіовізуальні (звукзаписи, кіно- і відеофільми), машиночитаючі (наприклад, створені бази даних, на мікрофотоносіях) та ін. Крім того, документи підрозділяються на первинні (безпосередні результати наукових досліджень і розробок, що містять нові наукові відомості або нове осмислення відомих ідей і фактів) і вторинні (результати аналітико-синтетичної і логічної переробки одного або декількох первинних документів або зведення, що містять дані про них).

Як первинні, так і вторинні документи підрозділяються на опубліковані (видання) і не опубліковані. З розвитком інформаційної технології це розмежування стає все менш істотним. У зв'язку з наявністю в не опублікованих документах цінної інформації, що випереджає відомості в опублікованих виданнях, органи НТІ прагнуть оперативно поширювати ці документи за допомогою новітніх засобів репродукції.

У числі первинних документів – книги (неперіодичні текстові видання об'ємом понад 48 сторінок); брошури (неперіодичні текстові видання об'ємом понад чотири, але не більше 48 сторінок). Книги і брошури підрозділяються на наукові, учбові, офіційно-документальні, науково-популярні і, нарешті, по галузях науки і наукових дисциплінах. Серед книг і брошур важливе наукове значення мають монографії, що містять усестороннє дослідження однієї проблеми або теми і належать одному або декільком авторам і збірки наукових праць, що містять ряд творів одного або декількох авторів, реферати і офіційні різні або наукові матеріали. Для учбових цілей видаються підручники і навчальні посібники (учбові видання). Це неперіодичні видання, що містять систематизовані відомості наукового і прикладного характеру, викладені у формі, зручній для викладання і вивчення.

Деякі видання, що публікуються від імені державних або суспільних організацій, установ і відомств, називаються офіційними. Вони містять матеріали законодавчого, нормативного або директивного характеру.

Найбільш оперативним джерелом науково-технічної інформації є періодичні видання, що виходять через певні проміжки часу. До спеціальних

видів наукових видань прийнято відносити нормативно-технічну документацію, що регламентує науково-технічний рівень і якість продукції, що випускається (стандарти, інструкції, типові положення, методичні вказівки і ін.).

Важливе значення для постановки науково-дослідних робіт має патентна документація, що є сукупністю документів, що містять відомості про відкриття, винаходи і інші види власності, а також зведення актів про охорону прав винахідників. Патентна документація володіє високою мірою достовірності, оскільки піддається ретельній експертизі на новизну і корисність.

Первинні не опубліковані документи можуть бути розмножені у необхідній кількості екземплярів і користуватися правами видань (рукописи і коректурні відтиснення є проміжними етапами поліграфічного процесу і не відносяться до наукових документів).

До основних видів не опублікованих первинних документів відносяться науково-технічні звіти, дисертації, рукописи, що депонують наукові переклади, конструкторська документація, інформаційні повідомлення про проведені науково-технічні конференції, з'їзди, симпозіуми, семінари.

Вторинні документи і видання підрозділяють на довідкові, оглядові, реферативні і бібліографічні. У довідкових виданнях (довідники, словники) містяться результати теоретичних узагальнень, різні величини і їх значення, матеріали виробничого характеру. В оглядових виданнях міститься концентрована інформація, отримана в результаті відбору, систематизації і логічного узагальнення відомостей з великої кількості першоджерел з певної теми за певний проміжок часу.

Розрізняють огляди аналітичні (що містять аргументовану оцінку інформації, рекомендації з її використання) і реферативні (що носять більш описовий характер). Крім того, працівники бібліотек часто готують бібліографічні огляди, що містять характеристики первинних документів як джерел інформації, що з'явилися за певний час або об'єднаних якою-небудь загальною ознакою.

Реферативні видання (реферативні журнали, реферативні збірки) містять скорочений виклад первинного документа або його частини з основними фактичними відомостями і висновками.

Реферативний журнал — це періодичне видання журнальної або карткової форми, що містить реферати опублікованих документів (або їх частин). Реферативна збірка — це періодичне, таке, що продовжується або неперіодичне видання, що містить реферати не опублікованих документів (у них допускається включати реферати опублікованих зарубіжних матеріалів). Бібліографічні покажчики є виданнями книжкового або журнального типу, що містять бібліографічні описи видань, що вийшли. Залежно від принципу розташування бібліографічних описів покажчики підрозділяються на систематичні описи (розташовуються по областях науки і техніки відповідно до тієї або іншої системи класифікації) і наочні (описи розміщуються в порядку перерахування найважливіших предметів відповідно до наочних рубрик, розташованих в алфавітному порядку).

Традиційним засобом впорядкування документальних фондів є бібліотечно-бібліографічні (документні) класифікації. Найбільшого поширення набула Універсальна десяткова класифікація (УДК), яка використовується більш ніж в 50 країнах світу і юридично є власністю Міжнародної федерації по документації (МФД), що відповідає за подальшу розробку таблиць УДК, їх стан і видання.

УДК є міжнародною універсальною системою, що дозволяє детально представити зміст документальних фондів і забезпечити оперативний пошук інформації, володіє можливістю подальшого розвитку і вдосконалення.

З 1965 р. в світовій інформаційній практиці з'явилася нова форма інформаційних видань — бібліографічні і фактографічні машиночитані бази даних (БД) на магнітних стрічках.

Упровадження в інформаційну практику БД дозволяє здійснювати обмін машиночитаними носіями інформації в міжнародному масштабі.

Розглянуті джерела інформації утворюють систему наукових документів і видань, для якої характерні певні закономірності, що відображають розвиток науки.

Кожному дослідникові необхідно вміти знаходити і відбирати потрібну літературу для своєї роботи, тобто володіти знанням основ бібліографії. Бібліографія ставить завдання інформувати читача про наявні друкарські видання, для чого складаються покажчики, каталоги, огляди і так далі.

Процес ознайомлення з літературними джерелами з проблематики, що цікавить, необхідно починати з ознайомлення з довідковою літературою (універсальні і спеціальні енциклопедії, словники, довідники), потім є видимими обліково-реєстраційні видання.

Власна бібліографія з проблеми, що цікавить, складається на основі бібліотечних каталогів (це покажчики творів друку, наявні в бібліотеці), які є набором карток, у яких містяться відомості про книги, журнали, статті і таке інше. У картку вносяться автор книги, заголовок, вид видання, місце видання, видавництво, рік видання, кількість сторінок. У картці журнальної статті вказуються автор, заголовок, назва журналу, рік видання, том, номер випуску.

Глобальна інформатизація поставила інформаційні ресурси в один ряд із матеріальними і енергетичними ресурсами, як важливими ресурсами суспільства. У науковій літературі сталою є думка про інформаційний ресурсний підхід, як про принципово новий якісний варіант прискореного і безпечного розвитку.

Отже, участь бібліотек у процесах управління інформацією і знаннями – перспективний інтеграційний напрям у ринкові стосунки. Ключова роль у цьому належить фахівцям бібліотечно-інформаційної сфери, а саме в забезпеченні знаннями наукової сфери, сфери бізнесу, послуг, освіти і навчання.

Список використаної літератури

1. *Лавренова О. А.* Средства тематического поиска в информационных ресурсах библиотек / Лавренова О. А. // Корпоративные библиотечные системы : технологии и инновации : тр. V науч.-практ. конф. АРБИКОН. Санкт-Петербург (Россия), Лаппеенранта (Финляндия), 1-7 июля 2007 г. – СПб., 2007. – С. 40-45.
2. *Давидова І.* Феномен управління інформацією у світі концепції стійкого розвитку суспільства / Давидова І. // Вісн. Кн. палати. – 2004. – № 5. – С. 38-41.
3. *Громов Г. Р.* Национальные информационные ресурсы : проблемы промышленной эксплуатации / Громов Г. Р. – М. : Наука, 1985. – 237 с.